

Magyarország az abszolútizmus időszakában

Dr. Ósze Áron egyetemi tanársegéd

osze.aron@ga.sze.hu

Mi az az abszolutizmus?

- 17-18. század: a hatalom széttagoaltságának felszámolása → egység
- Fogalom: Georg Jellinek a 19. században
- Ulpiánus: Princeps legibus solutus = az uralkodó akarata a törvény
- Jean Bodin (16. sz.): szuverenitás tana → az államhatalom egységes
- Szerződéselméletek
 - Thomas Hobbes
 - John Locke
- Molnár Erik fogalma
- Két felfogás
 - A hatalmat az uralkodó testesíti meg → isteni felhatalmazás
 - A hatalmat az állam testesíti meg → állami despotizmus
- Szerződéselméletek

Az abszolútizmus jellemzői

- A hatalom egységének megteremtése
- A törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom az uralkodó kezében
- NEM diktatúra → az uralkodó istennek felelős + egyéb korlátozó tényezők: provinciák, rendek, céhek
- Területi hatalom háttérbe szorítása, igazgatás egységesítése
- „Gondoskodó állam”

Az abszolútizmus jellemzői

- „Gondoskodó állam”
- Igazságszolgáltatás egységesítése, elválasztása a közigazgatásról
- Racionalizált államháztartás
 - Közös teherviselés
 - Adóreformok
 - Egyház gazdasági kiváltságainak korlátozása
- Jogi szabályozás fontossága
- Oktatás
- Jobbágypok helyzetének javulása

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon

- A társadalmi változások felülről történő irányítása
- A Habsburg a spanyol örökösödési háborúban elveszítik a spanyol trónt
- III. Károly (1711-1740)
 - betartja a szatmári békében foglaltakat egy esetleges felkelés elkerülése érdekében → rendi jogok garantálása → lemondanak az önálló magyar hadsereg felállításáról
 - Carolina Resolutio (1731): Protestánsok helyzetének korlátozása
 - Pragmatica Sanctio: 1722-23-as országgyűlés

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – Mária Terézia

- Osztrák örökösödési háború (1741-1748)
 - II. Frigyes porosz király elfoglalta Sziléziát, a bajorok Felső-Ausztriában és Csehországban nyomultak előre
 - A rendek a dinasztia mellett → újonc és adók megszavazása → saját előjogaik biztosítása
- Hadsereg fejlesztése hatalmas összegeket emészt fel
- Csehország és Ausztria: kiváltságos rendek megadóztatása → Magyarországon rendi ellenállás
- 1754-es vámrendelet → kettős vámhatár, nemeseket érinti
 - A birodalom határain belül ipari védővámok
 - Magyarország és a birodalom között is vámok

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – Mária Terézia

- Majorságok működése → jobbágyok robotterheinek növekedése
 - Adómentesek voltak
 - De a jobbágytelkek után adót kellett fizetni
- 1767 úrbéri rendelet (urbárium): maximalizálta a jobbágyi szolgáltatásokat
 - Egész telek után heti egy nap ígás vagy két nap gyalogrobot
- Ratio Educationis (1777):
 - Egységes népiskolák
 - Állami tanterv
 - Egyházaknak fontos szerep állami ellenőrzés mellett
 - Nincs általános tankötelezettség, de elősegítette, hogy minél több 6-12 éves gyermek iskolába járhasson

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – II. József a „kalapos király”

- Nem koronáztatta meg magát
- Reformjait akár az alattvalók ellenére is meg akarta valósítani „Mindent a népért, semmit a nép által”
- Hosszú utazások
- Jólétet biztosító birodalom, hatezer rendelet
- Türelmetlenség jellemezte

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – II. József a „kalapos király”

- Szerzetesrendek feloszlatása (kivéve: oktatás, betegellátás) → oktatási alap
- Türelmi rendelet (1781): evangélikus, református, görögkeleti vallások → állami hivatalok megnyílnak a nem katolikus vallásúak előtt
- Zsidóságra nézve külön rendelet (1781): számos szakmát vállalhatnak, német név felvétele
- Jobbágyrendelet (1784)
 - Előzmény: román parasztfelkelés
 - Röghöz kötöttség megszüntetése
 - Mesterség tanulása földesúri engedély nélkül

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – II. József a „kalapos király”

- Nyelvrendelet (1784)
 - Latin helyett a német a vezető rétegekben → csak a közigazgatásban államnyelv
 - Nemesség körében felháborodás → nemzeti önazonosság egyik pillére az magyar anyanyelv felértékelődése
 - Terjed a magyaros ruha és a néptánc
- Ellenállás erősödik → a nemesség megadóztatásának érdekében elrendelet népszámlálás és birtokösszeírás (1784) megghiúsul
- Az országot tíz igazgatási területre osztja, élükön a királyi biztosokkal

Felvilágosult abszolútizmus Magyarországon – II. József a „kalapos király”

- A magyar felvilágosodás kezdete Bessenyei György *Ágis tragédiája* (1772)
- Jozefinisták csekély többségben (pl.: Széchenyi Ferenc, Kazinczy Ferenc)
- Egyház, rendek majd a jozefinisták jelentős része is szembekerült vele
- A Török Birodalom elleni sikertelen háború
- Francia forradalom híre
- Halálos ágyán rendeleteit visszavonja (kivéve: türelmi, jobbágy- és az alsópapság javadalmai)
- II. Lipót (1790-1792)
 - Megkoronáztatja magát
 - Rendi országgyűlés összehívása → visszaáll a rendi dualizmus
 - Titkosrendőrség → jobbágyi, nemzetiségi mozgalmak

Magyarország az abszolútizmus időszakában

Dr. Ósze Áron egyetemi tanársegéd

osze.aron@ga.sze.hu